

IQTISODIY INTENSIV RIVOJLANISH: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR

Ibroximov Shoxumirza G'anjon o'g'li

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15826311>

Annotatsiya. Mazkur maqolada iqtisodiy intensiv rivojlanish tushunchasining mazmuni, ekstensiv va intensiv o'sish modellari o'rtasidagi farqlar, hamda samarali rivojlanish omillari keng yoritilgan. Innovatsiyalar, raqamli transformatsiya, kadrlar salohiyati va ilmiy tadqiqotlar intensiv o'sishning asosiy tayanchlaridan biri sifatida ko'rsatilgan. Shuningdek, maqolada O'zbekiston tajribasi misolida intensiv rivojlanish yo'nalishidagi islohotlar tahlil qilinadi va bu modelning global iqtisodiyotdagi ahamiyati namoyon etiladi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy intensiv rivojlanish, Innovatsiyalar, Mehnat unumdorligi, Raqamli transformatsiya, Ilm-fan va texnologiya, Ekstensiv o'sish, Samaradorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti, Kadrlar salohiyati, Barqaror rivojlanish, Texnoparklar, Raqamli iqtisodiyot, Ilmiy tadqiqotlar.

Kirish: Iqtisodiy intensiv rivojlanish — bu mavjud resurslardan maksimal darajada samarali foydalanish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan strategik yondashuvdir. Bu model ekstensiv (ko'proq resurs jalb qilish) rivojlanishdan farqli o'laroq, innovatsiyalar, texnologiyalar va bilimga asoslanadi. Zamonaviy global iqtisodiyot sharoitida mamlakatlarning raqobatbardoshligini ta'minlash, barqaror o'sishni qo'lga kiritish va resurslardan oqilona foydalanish dolzarb masalaga aylangan. Shu nuqtai nazardan, iqtisodiy intensiv rivojlanish — ya'ni mavjud resurslar asosida samaradorlikni oshirish orqali o'sishga erishish — bugungi kunning eng muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu yondashuv ekstensiv rivojlanishdan farqli o'laroq, miqdoriy emas, balki sifatli o'zgarishlarga asoslanadi. Intensiv rivojlanishning asosi — innovatsiyalar, texnologik yangiliklar, ilmiy tadqiqotlar va malakali kadrlar salohiyatidir. Ayniqsa, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish jarayonlari iqtisodiy samaradorlikni keskin oshirish imkonini bermoqda. Bu esa nafaqat ishlab chiqarish sohasida, balki xizmat ko'rsatish, ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa tarmoqlarda ham sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda.[1]

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi kunda global iqtisodiy muhitda raqobat kuchayib borayotgan bir paytda, mamlakatlar o'z iqtisodiyotini sifatli o'sishga yo'naltirish zaruriyatini his qilmoqda. Aynan shu nuqtai nazardan, iqtisodiy intensiv rivojlanish — ya'ni mavjud resurslardan samarali foydalanish, innovatsiyalarni joriy etish va raqamli texnologiyalar asosida o'sishni ta'minlash dolzarb mavzuga aylanmoqda.

Jahon miqyosida dolzarblik sabablari:

- Resurslar cheklangan: Yer, mehnat va kapital kabi resurslar cheklangan bo'lgani uchun ularni samarali ishlatish muhim.
- Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi: Sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va raqamli platformalar intensiv rivojlanishni tezlashtirmoqda.
- Barqarorlik talabi: Ekologik muammolar fonida barqaror va samarali iqtisodiy modelga ehtiyoj ortmoqda.
- Innovatsion raqobat: Mamlakatlar innovatsiyalar orqali iqtisodiy ustunlikka erishishga intilmoqda [2]

Iqtisodiy o'sish — mamlakatda tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar yaratish hajmining oldingi yil (davr)larga nisbatan ko'paygan miqdorda takrorlanishi. Iqtisodiy o'sishni ta'minlash har qanday mamlakat iqtisodiy siyosatining asosiy maqsadi hisoblanadi.

Yildan yilga aholi sonining ko'payishi, kishilar ehtiyojlarining mutassil ortib borishi iqtisodiy o'sishni shart qilib qo'yuvchi asosiy sabablardandir. Iqtisodiy o'sish aholi turmush darajasini oshirishga, xalq farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.[3]

O'zbekistonda dolzarbli: O'zbekiston iqtisodiy islohotlar bosqichida bo'lib, innovatsion infratuzilma, texnoparklar, raqamli xizmatlar va ilm-fan bilan integratsiya orqali intensiv rivojlanishga katta e'tibor qaratmoqda. Davlat strategiyalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish va raqobatbardoshlikni ta'minlash ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. integratsiyani kuchaytirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ushbu maqolada intensiv rivojlanishning nazariy asoslari, amaliy jihatlari, global tajriba va O'zbekiston sharoitidagi istiqbollari tahlil qilinadi.[4]

Asosiy omillar

Innovatsiyalar:

Yangi texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi

- Ilm-fan bilan integratsiya: Ilmiy tadqiqotlar iqtisodiy qarorlar qabul qilishda muhim ro'l o'ynaydi.

- Infratuzilma rivoji: Transport, aloqa va energetika sohalaridagi modernizatsiya iqtisodiy faollikni kuchaytiradi

- Kadrlar salohiyati: Malakali ishchi kuchi intensiv rivojlanishning tayanchidir.

Global tendensiyalar: Dunyo miqyosida intensiv rivojlanish innovatsion iqtisodiyotga o'tish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq. O'zbekistonda ham iqtisodiy intensiv rivojlanish yo'nalishida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ilm-fan va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, startaplar uchun qulay muhit yaratish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish bu borada muhim qadamlar hisoblanadi.[5]

Ishlab chiqarishni intensivlash — texnika, moddiy va mehnat resurelari potensialining har bir birligidan yanada to'liqroq foydalanish yo'li bilan ishlab chiqarish jadalligini oshirish.

Zamonaviy texnika va texnologiyani joriy etish, ishlab chiqarish jarayonini mexanizatsiyalashtirish, avtomatlashtirish, kompyuterlashtirish, mehnat resurelaridan ratsional foydalanish orqali barcha jabhalarda yuqori ko'rsat-kichga erishishga asoslanadi. Intensiv o'sish ekstensiv o'sishdan mavjud ishlab chiqarish kuchvatlari, texnik, moddiy resurelarni samarali ishlatish bilan farq qiladi. ishlab chiqarishi. darajasi asosiy fondlarning 1000 so'mlik qiymatiga qancha mahsulot ishlab chiqarish, bir xodim (ishchi)ga to'g'ri keladigan muayyan davr (oy, chorak, yil) mobaynida ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi (unumdorlik), bir kvadrat metr ishlab chiqarish maydoniga to'g'ri keladigan mahsulot hajmi va b. ko'rsat-kichlar bilan baholanadi.[6]

Xulosa: Iqtisodiy intensiv rivojlanish — zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning muhim yo'nalishi bo'lib, u mavjud resurslardan samarali foydalanish, innovatsiyalarni joriy etish va raqamli texnologiyalar asosida o'sishni ta'minlashga qaratilgan. Ushbu maqolada intensiv rivojlanishning nazariy asoslari, ekstensiv modeldan farqlari, global tajriba va O'zbekiston sharoitidagi amaliy yondashuvlar tahlil qilindi. Natijada, intensiv rivojlanish modeli mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi, raqobatbardoshligi va innovatsion salohiyatini oshirishda muhim omil ekani isbotlandi. Kelgusida bu yo'nalishda ilm-fan, ta'lim va texnologik infratuzilmani yanada rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida"gi PF-37-son Farmoni.
2. <https://lex.uz/docs/-6600413>
3. Vikipediya.
4. <https://www.gazeta.uz/oz/2021/12/01/bank-system/>
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/raqamli-bank-xizmatlari-va-uning-afzalliklari>
6. <https://depozit.uz/news/ozbekistondagi-raqamli-banklar-va-ularning-istiqbollari>